

VZDELANIE A VZDELÁVANIE AKO NÁSTROJ ZVYŠOVANIA FLEXIBILITY NA TRHU PRÁCE

EDUCATION AND TRAINING AS A TOOL FOR IMPROVING LABOR MARKET FLEXIBILITY

HRONEC Štefan - VICIANOVÁ HRONCOVÁ Jana

Abstrakt

Cieľom príspevku je kvantitatívne analyzovať a potvrdiť existenciu vzťahu priamej a nepriamej závislosti vzdelanostnej štruktúry a vybraných ukazovateľov trhu práce. Objektom kvantitatívnej analýzy predstavuje trh práce Slovenskej republiky. Kľúčovými metódami vedeckého skúmania sú metódy klasifikačnej analýzy, komparácie a abstrakcie pri tvorbe teoreticko-metodologického rámca riešenia problematiky; metódy kvantitatívnej analýzy s využitím štatistických metód spracovania a vyhodnotenia informácií a metódy syntézy a čiastočnej indukcie pri vyvodzovaní záverov výskumu. Očakávaným prínosom je špecifikácia vzdelávania ako odvetvia verejného sektora, ktoré je kľúčovým z pohľadu flexibilizácie pracovnej sily.

Abstract

The article aims to quantitatively analyze and confirm the existence of a direct and inverse educational structure and selected labor market indicators. The object of quantitative analysis represents the labor market of the Slovak Republic. The key methods of scientific inquiry are the methods of classification analysis, comparison and abstraction in the development of theoretical and methodological framework for dealing with, methods of quantitative analysis using statistical methods of processing and evaluation of information and methods of synthesis and partial induction when drawing conclusions research. Expected benefit is the specification of education as the public sector, which is crucial in terms of flexibilisation of the labor force.

ÚVOD

Výsledným produktom vzdelávania je vzdelanie ako nehmotný statok. Aby sme boli schopní zabezpečiť súlad trhu práce a trhu vzdelávania, a tým objektívne vynakladanie verejných zdrojov a zhodnotiť finančné požiadavky vzdelávacích inštitúcií, musíme byť schopní oceniť výsledky a efekty služieb vzdelávania, ktoré poskytujú. Musíme vytvoriť vzťah medzi vynakladaním peňažných prostriedkov a efektmi, ktoré by mali prinášať – kvalifikovaná flexibilná pracovná sila uplatniteľná na trhu práce. V porovnaní s krajinami OECD je miera nezamestnanosti mladých ľudí vo veku 15 – 24 rokov približne trojnásobne vyššia, kým rozdiel v miere zamestnanosti je podstatne nižší. Slovenská republika musí vynaložiť viac úsilia na tvorbu pracovných miest hlavne pre mladých ľudí, ale aj na zvýšenie jej možností ďalšieho vzdelávania. Vysoká zamestnanosť mladých ľudí je znakom úspešného mixu politík: kvalitné vzdelávanie, ktoré poskytuje vedomosti a zručnosti žiadané na trhu práce, flexibilita trhu práce a mobilita pracovných síl a podnikateľské prostredie, ktoré je atraktívne pre investície, podporuje tvorbu pracovných miest a generuje inovácie. Na druhej strane vysoká

miera nezamestnanosti mládeže poukazuje na pretrvávajúce problémy vo vzdelávaní, nevhodnú motiváciu zo strany systému sociálnej ochrany, ako aj nízku tvorbu pracovných miest.

Vysoká miera nezamestnanosti mládeže môže mať vážne negatívne dôsledky. Mladá generácia sa nepodieľa na tvorbe národného bohatstva, neprispieva do dôchodkového systému, no ani nevyužíva výhody plynúce z ekonomického rastu. Negatívne sociálne dôsledky nezamestnanosti môžu vyústiť do nežiaducich spoločenských javov, ako je kriminalita, toxikománia a pod.

Jednou z významných príčin vysokej nezamestnanosti mladých ľudí je skorý prechod zo školy do pracovného procesu vo veku 18 rokov, čo patrí medzi najnižší vek v Európe. V porovnaní s Európou sú to veľmi nepriaznivé výsledky, riešeniu ktorých musí Slovenská republika venovať zvýšenú pozornosť. V tejto súvislosti aj SR má za úlohu zostaviť a implementovať stratégie pre vhodnú a produktívnu prácu mladých ľudí, ktorá je spojená s prvou úlohou lisabonských cieľov, t. j. dosiahnutie plnej zamestnanosti. Dosiahnutie plnej zamestnanosti (prirodzenej miery nezamestnanosti) sa stalo kľúčovou úlohou v ekonomickej a sociálnej politike Európy. V tejto súvislosti Európska rada už dávnejšie stanovila nasledovné priority: zvýšenie zamestnanosti a sociálnej súdržnosti, čo si vyžiada ďalekosiahle štrukturálne reformy zamerané na plnú zamestnanosť, vyššiu produktivitu a kvalitu práce, sprístupnenie pracovných trhov EÚ a zvýšenie mobility pracovnej sily na európskom trhu práce, reformy systémov daní a dávok, aby podporovali účasť v pracovnom procese, zvýšenie motivácie na zamestnanie a uplatnenie sa na trhu práce, zníženie rozdielov medzi pohlaviami na trhu práce, podpora dlhodobého vzdelávania a zintenzívnenie spolupráce v rámci Európy pri zvyšovaní transparentnosti štandardov určujúcich pracovnú kvalifikáciu.

Pri celkovom hodnotení vývoja nezamestnanosti v transformačnom období, od roku 1990 do súčasnosti, možno za najväčší problém považovať absenciu pragmatickej rozvojovej hospodárskej politiky, ktorá by viedla k tvorbe trvalých pracovných príležitostí v hospodárstve Slovenskej republiky.

Pre trh práce v SR teda bola a je stále charakteristická vysoká miera nezamestnanosti. Jej hlavné znaky a zároveň problémy v súčasnosti by sme mohli zhrnúť nasledovne: tendencie fixovania vysokého počtu dlhodobo nezamestnaných, znižovanie počtu tých, ktorí majú nárok na podporu v nezamestnanosti, veľké percento nezamestnaných prepadá do záchranej sociálnej siete, najvýraznejšiu skupinu nezamestnaných tvoria mladí ľudia od 15 – 29 rokov, niekoľko rokov stabilný, ale vysoký počet nezamestnaných absolventov škôl a nezamestnanosť mladých ľudí bez náročnejšej odbornej profilácie, zvyšujúci sa počet ľudí v preddôchodkovom veku, veľké regionálne rozdiely vo všeobecnej, ale aj dlhodobej nezamestnanosti, vznik segmentácie trhu práce aj zo sociálneho hľadiska, existencia zaostávajúcich regiónov s nadmernou koncentráciou rómskeho obyvateľstva, s vysokou nezamestnanosťou a veľkou neadaptabilitou pre kvalifikovanejšie pracovné príležitosti, nízka profesionálna a regionálna mobilita pracovných síl, vysoký podiel uchádzačov o prácu na jedno voľné pracovné miesto, postupne sa zvyšujúci počet aj podiel nezamestnaných vyžadujúcich osobitnú starostlivosť.

1 VZDELANIE A VZDELÁVANIE AKO NÁSTROJ ZVYŠOVANIA FLEXIBILITY NA TRHU PRÁCE

1.1 Vzdelanie a vzdelávanie z pohľadu trhu práce

Problematikou vzdelania a vzdelávania sa zaoberali mnohí domáci a zahraniční autori. K najvýznamnejším patria Benčo (1986, 1992, 1997, 2000), Hronec, M. (2012), Čaplánová (1999), Valach (2004), Hamerníková (1998), Knight (1983), Žižková a kol., (1989), Marušin (1997), Okenka (2003), Avkiran (2001), Kempkes (2006), Bradley et al., (2001), Abbott and Doucouliagos (2003), Stiglitz (1997), Vantúch (2002) a iní. K autorom, ktorí sa zaoberali skúmaním vzdelávania, ako súčasťou verejného sektora patria: Strecková, Malý (1998), Staneková (1998), Rekrožík (1999), Pilný, Pešta (2000), Peková (2002), Peková, Pilný (2002), Nemec (1997, 2000), Nemec, Lawson (1995), Murray (2001), Meričková (2011, 2009, 2007), Macková (2002), Kuvíková (1992), Duben (2000),

Vzdelanie a vzdelávanie je dôležitým faktorom zamestnanosti a následne aj ekonomického rastu. Vzdelávanie možno definovať ako proces získavania odborných, teoretických a praktických vedomostí, v priebehu vzdelávacieho procesu v školskom systéme. Cieľavedomé získavanie poznatkov chápeme v zmysle požiadaviek trhu práce a budúceho uplatnenia na ňom (Čepelová, 1997).

Vzdelanie (ako výsledok vzdelávacieho procesu) v podobe osvojených poznatkov a činností je hodnototvorné a prijaté hodnoty majú podiel na osvojovaní poznatkov a činností. Pri osvojovaní poznatkov, činností a hodnôt sa pestujú u človeka tiež charakterové, citové a vôľové vlastnosti, i vlastnosti telesné a rozumové, ktoré predstavujú jeho mimoeconomické účinky (Pařízek, 1991, s. 34).

Vzdelanie môžeme definovať ako výsledok vzdelávania. Vzdelávanie je proces, v ktorom prevažuje informatívny aspekt a v ktorom jedinec získava a osvojuje si sústavu poznatkov, vedomostí, zručností a návykov i metódu ich získavania. Tieto poznatky majú jednak špecifické funkčné určenie napr. k výkonu povolania, ale aj kultivačnú povahu – formujú ľudskú osobnosť (Đurić, Hotár, Pajtinka, 2000, s.500).

Aby sme lepšie chápali efekty a prínosy vzdelávania, musíme poznať aj jeho špecifiká. Zvláštnosti skúmal aj G. S. Becker (1975) v práci Human capital. Tieto charakteristiky alebo špecifiká sú dôležité pre pochopenie vzdelávania a jeho účinkov, prínosov a teda vzťahov k rozvoju každej spoločnosti a ekonomickému rastu.

Podľa Krebsa „vzdelanie nie je len zdrojom inovácií a zmien v kvalite pracovnej sily ale má zásadný význam pre rozvoj ľudskej osobnosti a kvality života“ (2007, s.416). Kraus vníma vzdelanie ako „hodnotu, ktorú si mládež privlastňuje, rozvíja a transformuje pre ďalšie generácie“ (1999, s.39).

Vzdelávanie je podmieňujúcim faktorom schopnosti pracovnej sily adaptovať sa na meniace sa podmienky (Valach, 2004). Ako uvádza Valach (2004) zmena podmienok na uplatnenie pracovnej sily na trhu práce okrem iného vyplýva z makroekonomických a mikroekonomických zmien v štruktúre hospodárstva, ktoré menia charakter mnohých druhov práce. Vzdelanie plní v spoločnosti veľa významných funkcií. Ekonomická funkcia vzdelania je daná vzájomnými vzťahmi medzi ekonomikou a vzdelaním. Tieto vzťahy je možné formulovať dvoma spôsobmi: ekonomický rozvoj je základným zdrojom rozvoja vzdelania; vzdelanie nie je len efektom ekonomického rastu, ale je súčasne aj jeho potrebnou podmienkou. Ekonomická funkcia vzdelávania sa prejavuje predovšetkým v tom, že sa svojimi účinkami významne podieľa na formovaní subjektívneho činiteľa procesu spoločenskej reprodukcie, na formovaní kvalifikácie pracovných síl a na vytváraní ich

pracovne profesijných schopností (Žižková a kol., 1989). Vzdelanie ako súčasť poznatkov zohráva kľúčovú úlohu vo vývoji štruktúry hospodárstva. Jednotlivci s vyšším vzdelaním zodpovedajúci požiadavkám trhu sú schopní nielen iniciovať a realizovať štrukturálne zmeny, ale ich aj prijímať a prispôsobovať sa im na trhu práce“ (Valach, 2004).

Sociálno-kultúrna funkcia predstavuje zložitú a veľmi pestrú škálu vzťahov a väzieb medzi rozvojom vzdelania a radou mimoekonomických oblastí života spoločnosti. Vzdelávanie svojimi účinkami ovplyvňuje ľudskú osobnosť ako fenomén, podieľa sa na formovaní celkového kultúrneho a duchovného obzoru ľudí, podieľa sa na kultivácii ľudských schopností a potrieb, pôsobí na voľbu i tvorbu spôsobu života (Žižková a kol., 1989). Zaraďujeme tu teda uspokojovanie sociálnych potrieb a zabezpečovanie všestranného a harmonického rozvoja osobnosti (Benčo, 2000, s.134-135).

1.2 Metodika skúmania

Vzdelanie, ako výsledok vzdelávacieho procesu predstavuje základný predpoklad rozvoja každej spoločnosti. Podieľa na formovaní kvalifikácie pracovných síl, na utváraní ich pracovno - profesných schopností. Plní funkciu ekonomickú, ale aj sociálno - kultúrnu. Vzdelanie svojimi účinkami ovplyvňuje ľudskú osobnosť. Z uvedeného vyplýva, že dosiahnuté vzdelanie pôsobí priamo na schopnosť jednotlivca zamestnať sa a teda aj na úroveň nezamestnanosti v krajine. Nezamestnanosť svojím sociálnym a ekonomickým rozmerom postihuje celú ekonomiku ako aj spoločnosť. Sociálne dôsledky neuplatnenia ľudí ako nositeľov práce na trhu daného výrobného faktora spájame so psychologickými dôsledkami. Spočívajú v negatívnom vplyve na psychický vývoj a stav človeka.

Cieľom príspevku je kvantitatívne analyzovať a potvrdiť existenciu vzťahu priamej a nepriamej závislosti vzdelanostnej štruktúry a vybraných ukazovateľov trhu práce. Objektom kvantitatívnej analýzy predstavuje trh práce Slovenskej republiky. Kľúčovými metódami vedeckého skúmania sú metódy klasifikačnej analýzy, komparácie a abstrakcie pri tvorbe teoreticko-metodologického rámca riešenia problematiky; metódy kvantitatívnej analýzy s využitím štatistických metód spracovania a vyhodnotenia informácií a metódy syntézy a čiastočnej indukcie pri vyvodzovaní záverov výskumu.

V súlade s cieľom štúdie a formulovaným výskumným predpokladom je definovaný predmet skúmania, ktorým je vzájomný vzťah medzi vzdelanostnou štruktúrou a vybranými ukazovateľmi trhu práce, z hľadiska zamestnateľnosti a flexibility.

Zložitnosť predmetu skúmania v priestore svetovej ekonomiky predpokladá vysokú mieru abstrakcie vo výskume sekundárneho charakteru. Sekundárny zber informácií z dostupných štatistík regionálnej databázy Štatistického úradu a databáz Eurostatu je realizovaný prostredníctvom konštruktívnej metódy vedeckého pozorovania. Získané informácie sú spracované a vyhodnotené prostredníctvom štatistických metód s dôrazom na korelačnú analýzu.

1.3 Kvantitatívna analýza vzťahu medzi vybranými ukazovateľmi vzdelania a trestnou činnosťou vo vybraných krajinách EÚ

Základom pre spracovanie analýzy závislosti sú dostupné údaje závislých a nezávislých premenných v Slovenskej republike v časovom horizonte od roku 2003 do roku 2012. Pri skúmaní závislosti sme vychádzali z údajov o vývoji vybraných ukazovateľov trhu práce. Z iných ekonomických ukazovateľov do analýzy vstupovali údaje o miere nezamestnanosti vo

výberovom súbore, ako aj mobility pracovnej sily. Nasledujúca tabuľka prezentuje ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa dosiahnutého vzdelania.

Tabuľka č. 1 Ekonomicky aktívne obyvateľstvo (VZPS) v tis. obyv. od roku 2004 do 2013 na Slovensku

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Spolu	2658,6	2645,7	2654,8	2649,2	2691,2	2690,0	2706,5	2680,0	2706,5	2715,3
Zákl. a bez vzdel.	226,2	218,9	206,8	191,3	181,8	159,0	164,0	157,6	158,4	158,5
Index	-	0,968	0,945	0,925	0,950	0,875	1,031	0,961	1,005	1,001
priemer I	0,962									
Nižšie stredné	978,8	926,7	937,6	931,7	928,2	924,1	911,7	878,7	895,9	846,6
Index	-	0,947	1,012	0,994	0,996	0,996	0,987	0,964	1,020	0,945
priemer I	0,984									
Úplné stredné	1122,9	1138,5	1131,3	1144,3	1179,8	1181,9	1154,2	1155,3	1152,0	1181,4
Index	-	1,014	0,994	1,011	1,031	1,002	0,977	1,001	0,997	1,026
priemer I	1,006									
Vysokoškolské	330,7	361,7	379,1	381,9	401,4	425,0	476,7	488,4	500,2	528,8
Index	-	1,094	1,048	1,007	1,051	1,059	1,122	1,025	1,024	1,057
priemer I	1,054									

Zdroj: Štatistický úrad SR

V sledovanom období najvýraznejšie rástol počet obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním. V prípade ekonomicky aktívneho obyvateľstva so základným a nižším stredným vzdelaním bol zaznamenaný pokles. Priemerný index bol za sledované obdobie na úrovni 0,962 a 0,984. Z uvedeného vyplýva, že v priemere rástol počet ekonomicky aktívnych obyvateľov s vyšším vzdelaním. Tí by mali byť z hľadiska uplatnenia flexibilnejší na trhu práce. O úrovni flexibility vypovedá počet pracujúcich podľa dosiahnutého vzdelania. Z hľadiska flexibility na trhu práce je najzamestnateľnejšou skupinou skupina s vysokoškolským vzdelaním, kde priemerný index dosiahol hodnotu 1,052.

Tabuľka č. 2 Pracujúci (VZPS) v tis. obyv. od roku 2004 do 2013 na Slovensku

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Spolu	2170,4	2216,2	2301,4	2357,3	2433,8	2365,8	2317,5	2315,3	2329,0	2329,3
Zákl. a bez vzdel.	110,3	102,6	107,0	105,9	109,9	92,8	91,6	90,7	87,8	91,5
Index	-	0,930	1,043	0,990	1,038	0,844	0,987	0,990	0,968	1,042
priemer I	0,981									
Nižšie stredné	776,7	756,3	794,9	817,8	830,0	797,1	751,9	731,4	747,2	700,1
Index	-	0,974	1,051	1,029	1,015	0,960	0,943	0,973	1,022	0,937
priemer I	0,989									
Úplné stredné	971,4	1012,8	1032,7	1066,1	1106,5	1068,7	1024,3	1033,5	1028,6	1047,0
Index	-	1,043	1,020	1,032	1,038	0,966	0,958	1,009	0,995	1,018
priemer I	1,009									
Vysokoškolské	311,9	344,5	366,9	367,6	387,4	407,3	449,7	459,8	465,4	490,7
Index	-	1,105	1,065	1,002	1,054	1,051	1,104	1,022	1,012	1,054
priemer I	1,052									

Zdroj: Štatistický úrad SR

Najnižší nárast bol zaznamenaný v prípade skupiny so základným vzdelaním. Paradoxne k opačnému vývoju došlo v prípade nárastu nezamestnaných podľa vzdelania. V tomto prípade k najvyššiemu nárastu došlo pri skupine s vysokoškolským vzdelaním. V skupinách s najnižším vzdelaním došlo k poklesu. T.z. znižuje sa počet pracovníkov, ktorí vstupujú na trh práce so základným, ako aj nižším stredným vzdelaním. Vysoký podiel nezamestnaných s vysokoškolským vzdelaním je dôsledkom vysokej dynamiky trhu vysokoškolského vzdelávania a nekontrolovaným zvyšujúcim sa počtom ich absolventov. Na druhej strane

pracovníci s týmto dosiahnutým vzdelaním sú najmenej zastúpení v prípade dlhodobej nezamestnanosti.

Tabuľka č. 3 Nezamestnaní (VZPS) v tis. obyv. od roku 2004 do 2013 na Slovensku

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Spolu	480,7	427,5	353,4	291,9	257,5	324,2	389,0	364,6	377,5	386,0
Zákl. a bez vzdel.	115,5	116,2	99,9	85,5	72,0	66,3	72,4	66,9	70,7	67,1
Index	-	1,006	0,860	0,856	0,842	0,921	1,092	0,924	1,057	0,949
priemer I	0,945									
Nižšie stredné	199,6	169,8	142,7	113,9	98,2	127,0	159,9	147,3	148,7	146,4
Index	-	0,851	0,840	0,798	0,862	1,293	1,259	0,921	1,010	0,985
priemer I	0,980									
Úplné stredné	147,3	124,2	98,7	78,2	73,3	113,2	129,9	121,8	123,3	134,4
Index	-	0,843	0,795	0,792	0,937	1,544	1,148	0,938	1,012	1,090
priemer I	1,011									
Vysokoškolské	18,3	17,2	12,2	14,3	14,0	17,7	26,9	28,6	34,8	38,0
Index	-	0,940	0,709	1,172	0,979	1,264	1,520	1,063	1,217	1,092
priemer I	1,106									

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ďalším ukazovateľom flexibility je počet pracovníkov, ktorí sa dokázali etablovať na medzinárodnom trhu práce. Nasledujúca tabuľka prezentuje vývoj počtu pracujúcich v zahraničí podľa vybranej krajiny. Najviac pracovníkov bolo zamestnaných v Českej republike a Rakúsku.

Tabuľka č. 4 Pracujúci v zahraničí (VZPS) podľa krajiny v tis. obyv. Od roku 2004 do roku 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Spolu	103,6	125,4	158,1	177,2	167,6	129,0	126,7	115,1	120,7	136,4
Česká republika	61,4	65,4	69,5	72,1	70,1	49,9	52,4	43,6	44,9	43,5
V. Brit. a S. Írsko	7,0	13,0	22,6	29,0	20,2	14,1	10,6	9,7	7,5	10,6
Maďarsko	6,7	11,8	16,6	19,5	18,9	14,5	11,6	9,8	7,3	6,1
Rakúsko	7,0	9,7	11,6	15,1	17,6	19,9	23,9	25,6	29,3	37,9
Írsko	0,5	2,8	7,0	9,0	8,1	3,1	3,4	1,9	1,0	1,8
Nemecko	7,6	6,3	7,9	8,8	9,3	8,5	6,3	5,7	9,8	14,8
Taliansko	3,8	1,7	7,1	6,7	8,9	4,7	3,0	3,1	4,0	4,3
Holandsko	0,6	0,8	2,5	2,7	2,9	4,2	5,0	5,9	6,4	5,2
Ostatné krajiny	9,0	13,9	13,3	14,3	11,6	10,1	10,5	9,8	10,5	12,2

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Štatistický úrad SR

V súvislosti s flexibilitou na trhu práce je potrebné skúmať vzťah medzi dosiahnutým vzdelaním a mobilitou pracovnej sily na medzinárodnom trhu práce. Nasledujúca tabuľka prezentuje túto závislosť.

Tabuľka č. 5 Závislosť dosiahnutého vzdelania pracovných síl a ich flexibility na medzinárodnom trhu práce.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zákl. a bez vzdel.	-	-1,000	-1,000	-0,980	-0,915	-0,400	-0,226	-0,030	0,718	0,050
Nižšie stredné	-	-1,000	-0,669	-0,675	-0,713	-0,571	-0,381	-0,008	0,640	0,052
Úplné stredné	-	1,000	0,438	0,736	0,606	0,302	0,275	0,229	-0,281	0,199
Vysokoškolské	-	1,000	0,962	0,942	0,914	0,479	0,109	-0,131	-0,798	-0,189

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Štatistický úrad SR

Ako prezentuje tabuľka, k miernej lineárnej závislosti došlo v prípade skupiny pracujúcich s úplným stredným vzdelaním. V prípade pracovníkov s vysokoškolským vzdelaním bola zaznamenaná mierna nelineárna závislosť. Znamená to, že vysokoškolsky vzdelaní pracovníci

sú lepšie uplatniteľní na lokálnom trhu práce. V prípade pracovníkov so základným vzdelaním a nižším stredným vzdelaním nebola dokázaná závislosť (resp. veľmi mierna, až zanedbateľná lineárna závislosť).

ZÁVER

Úlohou vzdelania a vzdelávania je pripravovať kvalifikovanú pracovnú silu podľa požiadaviek trhu práce. Vzdelanie je kolektívny statok ovplyvňujúci rozvoj celej spoločnosti z ekonomickej, kultúrnej a sociálnej stránky, a preto je potrebné venovať mu zvýšenú pozornosť. Sieť vzdelávacích inštitúcií by mala byť koncipovaná tak, aby zodpovedala rozmiestneniu podnikov a inštitúcií primárneho, sekundárneho, terciárneho a kvartérneho sektora. Rovnako ako dochádza k neustálym zmenám v ekonomickej základni republiky, kraja, okresu, mala by sa meniť aj štruktúra jednotlivých druhov škôl a počty žiakov a študentov vzdelávajúcich sa v jednotlivých odboroch. Tieto zmeny musí rešpektovať hlavne sústava stredných škôl, z ktorých väčšina plní len regionálne úlohy a plní základný predpoklad flexibility pracovnej sily na lokálnom trhu práce.

Súčasná sieť škôl a školských zariadení sa nedostatočne prispôsobuje aktuálnym podmienkam. Mnohé školy neplnia svoje pôvodné poslanie a na trhu práce spôsobujú závažné disproporcie. V mnohých regiónoch prehľbujú zložitú ekonomickú situáciu.

Reštrukturalizácii siete škôl musí predchádzať hĺbková analýza ekonomických, prírodných a kultúrno-historických predpokladov jednotlivých krajov. Na základe ekonomických prognóz do budúcnosti by malo dôjsť k jej adekvátnej úprave. Školy, ktoré neplnia svoju úlohu vzhľadom na ekonomické prostredie kraja, je možné utlmiť alebo prispôbiť ich vzdelávacie programy (podľa požiadaviek trhu práce, ale aj možných predpokladov rozvoja – prírodné podmienky). V regióne, kde nepôsobia väčšie výrobné podniky, prípadne prežívajú v zložitej ekonomickej situácii, je potrebné prostredníctvom vzdelávania rozvíjať drobné podnikanie v rôznych oblastiach v službách, malých výrobných jednotkách alebo v cestovnom ruchu.

Použitá literatúra

1. AVKIRAN, N. K. 2001. *Investigating technical and scale efficiencies of Australian universities through data envelopment analysis*. *Socio-Economic Planning Sciences*, 35(1), 57–80.
2. BECKER, G.S., 1975. *Human capital*. New York: Columbia University Press. 1975.
3. BENČO, J. 1992. *Ekonomické problémy vzdelania*. Bratislava: ES EU, 1992. ISBN 80-225-0416-5.
4. BENČO, J. a kol. 2005. *Ekonomika a manažment vzdelávania*. Banská Bystrica: UMB. ISBN 80-8083-156-4.
5. Čaplánová, A. 1999. *Ekonomika vzdelávania*. Bratislava: Edícia Ekonomika, 1999. ISBN 80-88715-22-9.
6. ĎURIČ, L.- HOTÁR, S.V.- PAJTINKA, L.: *Výchova a vzdelávanie dospelých Terminologický a výkladový slovník*, Bratislava, SPN, 2000, 547strán, ISBN: 80-08-02814-9
7. KREBS, V. A a kol.: *Sociální politika*, ASPI Praha, 2002
8. NEMEC, J., MERIČKOVÁ, B., OCHRANA, F. 2008. *Introducing Benchmarking in the Czech Republic and Slovakia. Processes, problems and lessons Public Management Review*, Vol. 10 (5), 2008, s. 673-684. ISSN 1471-9037.

9. MERIČKOVÁ, B., NEMEC, J., ŠUMPÍKOVÁ, M. 2010. *Is the Estonian municipal benchmarking really better? The impacts of research methodology on research results.* In: *Public Management Review*, Vol. 13 (4), 2010, s. 539-550, ISSN 1471-9037
10. MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ, B., NEMEC, J., VOZÁROVÁ, Z. 2011. *Agencification in Slovakia: the current situation and lessons learned* In: *Transylvanian Review of Administrative Science*. Cluj-Napoca : Babes-Bolyai University, Faculty of Political, Administrative and Communication Sciences, s. 140 – 150, ISSN 1842-2845.
11. MURRAY, N. R. 2001. *Ekonomie státních zásahů*. Praha: Mega print. 2001. ISBN 80-86389-10-3.
12. NEMEC, J., WRIGHT, G. 1997. *Verejné financie*. Bratislava: NISPAcee. ISBN 80-967847-1-4.
13. OCHRANA, F. 1999. *Veřejné projekty a veřejné zakázky*. Praha: CODEX. 1999. ISBN 80-85963-96-5.
14. OKENKA, I. 2003. *Alokácia prostriedkov štátneho rozpočtu na vysoké školy*. In: *Academia* 4/2003. Bratislava: ÚIPŠ, 2003. ISSN 1335-5864.
15. PAŘÍZEK, V. (1991). *Obecná pedagogika*. Praha: SPN.
16. PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. 2002. *Veřejná správa a finance*. Praha: ASPI, 2002. ISBN 80-86395-21-9.
17. STIGLITZ, J.E. 1997. *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha: Grada publishing, 1997. ISBN 80-7169-454-1.
18. STRECKOVÁ, Y., MALÝ, I. 1998. *Veřejná ekonomie*. Praha: Computer press, 1998. ISBN 80-7226-112-6.
19. VALACH, E. 2007. *Význam vzdelania v ekonomických teóriách*, prvé vydanie, 2007, UMB, Banská Bystrica, ISBN 978-80-8083-371-8
20. VANTÚCH, J. 2002. *Prístup ku vzdelaniu a atraktivnosť vzdelávania sa*. In: *Academia* 4/2002. Bratislava: ÚIPŠ, 2002. ISSN 1335-5864.
21. ŽIŽKOVÁ, J., JELÍNKOVÁ, T., VOLF, J. *Ekonomika nevýrobní sféry – sociálne ekonomické aspekty vzdelávání a školství*. Praha : VŠE, 1989. ISBN 80-03-00028-9

Kontaktné údaje

Štefan HRONEC, doc., Ing., PhD.
 Jana VICIANOVÁ HRONCOVÁ, Ing. PhD.
 Ekonomická fakulta
 Univerzita Mateja Bela
 Tajovského 10
 974 01 Banská Bystrica
 Slovensko
 stefan.hronec@umb.sk, jana.hroncova@umb.sk